

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ**

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**ФІНАНСОВА РОЗВІДКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД, МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО
ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
ПОГРЕБЕННИК Дзвенислави Ярославівни

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОБЕЛА Володимир Володимирович

Рецензент
доктор економічних наук, професор
ЛЕВКІВ Галина Ярославівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«__» _____ 2026 р., протокол № __

завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки

_____ КОПИТКО М. І.

**Львів
2026**

АНОТАЦІЯ

ПОГРЕБЕННИК Д. Я. Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2026.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні засади функціонування фінансової розвідки в умовах війни. Здійснено порівняльний аналіз та оцінку моделей фінансової розвідки різних країн. Запропоновано основні заходи для удосконалення фінансової розвідки на основі міжнародного досвіду.

Ключові слова: фінансова розвідка, модель фінансової розвідки, безпекові виклики, війна, безпекова діяльність, економічна безпека держави.

ABSTRACT

POHREBENNYK D. Ya. Financial intelligence: global experience and the possibility of its application in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market". – Lviv State University of Internal Affairs of the MIA of Ukraine, Lviv, 2026.

The qualification thesis examines the theoretical and methodological foundations of the functioning of financial intelligence under wartime conditions. A comparative analysis and evaluation of financial intelligence models in different countries are carried out. The main measures for improving financial intelligence based on international experience are proposed.

Keywords: financial intelligence, financial intelligence model, security challenges, war, security activities, economic security of the state.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	7
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	7
1.1. Економічна сутність та еволюція фінансової розвідки	7
1.2. Інституційні моделі організації фінансової розвідки у світовій практиці	11
1.3. Міжнародні стандарти та нормативно-правові засади діяльності підрозділів фінансової розвідки	17
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2	26
МЕТОДИКА ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ РОЗВІДОК	26
2.1. Методика інтегрального оцінювання фінансових розвідок	26
2.2. Порівняльний аналіз ефективності фінансових розвідок на основі інтегрального підходу	35
Висновки до розділу 2	42
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ	44
3.1. Позичування України у типології моделей фінансової розвідки	44
3.2. Напрями використання міжнародного досвіду для вдосконалення системи фінансової розвідки України	49
Висновки до розділу 3	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах сучасної глобальної економіки та посилення безпекових викликів фінансові потоки набувають дедалі більшої складності та мобільності, що створює нові можливості для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та інших фінансових правопорушень. У цих умовах ключову роль у системі забезпечення фінансової та економічної безпеки держав відіграють інституції фінансової розвідки (FIU), які здійснюють збір, аналіз та передачу інформації щодо підозрілих фінансових операцій компетентним органам.

Особливого значення питання розвитку фінансової розвідки набувають у контексті сучасних безпекових викликів, пов'язаних із посиленням санкційних режимів, протидією фінансуванню тероризму, боротьбою з транснаціональною організованою злочинністю та відстеженням незаконних фінансових потоків у глобалізованій фінансовій системі. Для України розвиток ефективної системи фінансової розвідки набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни та посилення міжнародної фінансової співпраці. З огляду на зазначене, особливої ваги набуває аналіз міжнародного досвіду функціонування фінансових розвідок та визначення можливостей його адаптації до українських умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення та розвитку системи фінансового моніторингу, а також функціонування інституцій фінансової розвідки активно досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний науковий внесок у вивчення проблем фінансової та економічної безпеки, протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, а також формування ефективних механізмів фінансового моніторингу здійснили такі дослідники, як О. І. Барановський, С. Г. Бондаренко, С. І. Гаєцький, В. В. Гобела, А. О. Кравчук, А. О. Куришко, С. І. Мельник, О. П. Подра, В. І. Франчук, С. О. Хвалінський, І. П. Шевченко та інші.

Окрему групу досліджень становлять праці зарубіжних учених і експертів міжнародних організацій, у яких розглядаються питання функціонування підрозділів фінансової розвідки, імплементації міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також роль систем фінансового моніторингу у забезпеченні фінансової безпеки держав. Водночас у наукових дослідженнях недостатньо систематизовано питання трансформації моделі фінансово розвідки під впливом безпекових викликів, а також можливостей використання міжнародного досвіду для вдосконалення системи фінансової розвідки України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз світового досвіду функціонування фінансових розвідок та обґрунтування напрямів використання міжнародних практик для вдосконалення системи фінансової розвідки України в умовах сучасних безпекових викликів.

Для досягнення мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- ✓ дослідити сутність та функціональне призначення фінансової розвідки у системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму;
- ✓ визначити основні моделі організації та функціонування фінансових розвідок у різних країнах світу;
- ✓ здійснити порівняльний аналіз діяльності фінансових розвідок окремих країн (США, Італії, країн Балтії та Польщі);
- ✓ провести порівняльну оцінку моделей фінансової розвідки та здійснити їх типологізацію;
- ✓ визначити місце України у сформованій типології моделей фінансової розвідки;
- ✓ обґрунтувати напрями використання міжнародного досвіду для вдосконалення системи фінансової розвідки України.

Об'єктом дослідження є система фінансової розвідки та її роль у забезпеченні фінансової безпеки держав.

Предметом дослідження є інституційні, аналітичні та організаційно-економічні механізми функціонування фінансових розвідок у різних країнах

світу та можливості використання їх досвіду для вдосконалення системи фінансової розвідки України.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, методи аналізу та синтезу застосовано для узагальнення теоретичних підходів до визначення ролі фінансової розвідки у системі фінансової безпеки держав. Системний підхід використано для дослідження інституційної структури фінансової розвідки та її взаємодії з іншими елементами системи фінансового моніторингу. Метод порівняльного аналізу застосовано для дослідження моделей функціонування фінансових розвідок у різних країнах. Графічні методи використано для побудови матриці типологізації моделей фінансової розвідки та позиціонування України у сформованій системі координат.

Наукова новизна здобутих результатів:

- ✓ удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності функціонування фінансових розвідок, що передбачає використання інтегрального індикатора, на основі якого запропоновано матричну типологізацію моделей фінансової розвідки (базова, інституційно ефективна, безпеково-орієнтована та безпеково-інтегрована).

Основний зміст роботи. У першому розділі досліджено теоретичні засади функціонування фінансової розвідки та її роль у системі забезпечення фінансової безпеки держав.

У другому розділі здійснено порівняльний аналіз діяльності фінансових розвідок окремих країн та оцінювання ефективності їх функціонування.

У третьому розділі обґрунтовано напрями використання міжнародного досвіду для вдосконалення системи фінансової розвідки України.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається із анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 найменування на 7 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 64 сторінки, із них основний текст – 51 сторінка, який містить 3 рисунки та 6 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1.1. Економічна сутність та еволюція фінансової розвідки

Поява фінансової розвідки як інституційного явища зумовлена глобалізацією та масштабуванням організованої злочинності. Криміналітет розширював злочинну діяльність, збільшував нелегальні прибутки та намагався або приховати їх, або ж відмити через банківський сектор.

У другій половині минулого століття значно зріс обсяг безготівкових операцій та транскордонних фінансових операцій, однак доведення цих злочинів значно ускладнювало через відсутність механізмів ефективного контролю за рухом коштів. Особливою проблемою в розслідуванні таких злочинів відіграла банківська таємниця. Першою країною, в якій з'явилась структура з відповідним інструментарієм та механізм протидії економічним злочинам, пов'язаним з легалізацією доходів, отриманих нелегальним шляхом, стали Сполучені Штати Америки. Адже саме там відбувся різкий ріст організованої злочинності, насамперед у таких сферах як наркотрафік, ухилення від сплати податку, незаконний обіг готівки.

У 1970 році був прийнятий закон Bank Secrecy Act, який мав на меті збалансувати банківську таємницю та економічні інтереси держави. Даний законодавчий акт ввів зобов'язання для банківських установ здійснювати ідентифікацію клієнта та фіксацію фінансових операцій, а також зберігати документи щодо фінансових операцій протягом визначеного періоду. Крім того, банки зобов'язувались звітувати перед держорганами щодо великих готівкових операцій та декларувати іноземні рахунки громадян США.

Це вперше у світовій історії приватні фінансові установи стали первинною ланкою фінмоніторингу, фактично Bank Secrecy Act зробив банки

суб'єктом первинного фінансового контролю. Як результат – правоохоронні органи отримали доступ до величезних обсягів банківської інформації.

Наступним етапом посилення значущості фінансового аналізу у правоохоронній діяльності стала криміналізація такого явища як легалізація доходів отриманих злочинним шляхом (як окремого злочину) – відповідний закон було ухвалено у 1986 році.

В подальшому йшло напрацювання взаємодії та створення органу, який би працював з отриманою фінансовою операцією. Адже закон лише надавав доступ до фінансової інформації і не регулював її обробку та аналіз.

Тож у 1990 році був створений перший в світі підрозділ фінансової розвідки – Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) – він входив до складу Міністерства фінансів США та відповідав за збір, обробку (аналіз) фінансової інформації та передачі її правоохоронним органам.

Широковідомою гучною справою, яка продемонструвала ефективність закону і новоствореного підрозділу стала справа Riggs Bank (банк не перевіряв клієнтів і не надавав звітів про підозрілі операції), - FinCEN наклав на банк цивільний штраф у 25 мільйонів доларів, а Мінюст ініціював карне провадження, за результатами якого банк сплатив додатковий штраф.

На сьогодні підрозділи фінансової розвідки, як частина системи забезпечення економічної безпеки, сформовані у всіх незалежних і демократичних державах.

У міжнародній практиці фінансова розвідка трактується як процес отримання, аналізу та оцінки фінансової інформації з метою виявлення незаконної діяльності, пов'язаної з відмиванням доходів і фінансуванням тероризму [7]. Аспект «фінансування тероризму» додався після теракту 11 вересня 2001 року у США.

В економічному аспекті фінансова розвідка є інструментом мінімізації фінансових ризиків і запобігання деструктивному впливу нелегальних фінансових потоків на національну економіку. Вона виконує функцію інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у

сфері протидії економічним правопорушенням. Як зазначають вітчизняні дослідники, фінансова розвідка є складовою державної системи економічної безпеки та спрямована на виявлення, оцінку й нейтралізацію загроз фінансовій стабільності [13].

Історично розвиток фінансової розвідки пов'язаний із формуванням міжнародної системи протидії відмиванню коштів (AML – Anti-Money Laundering). У 1989 році була створена FATF, яка започаткувала міжнародні стандарти у сфері боротьби з легалізацією злочинних доходів.

Важливим етапом інституціоналізації фінансової розвідки стало створення підрозділів фінансової розвідки (FIU) у різних країнах світу та формування Егмонтської групи (Egmont Group), яка забезпечує міжнародну співпрацю між такими підрозділами [5]. В Україні функції фінансової розвідки виконує Державна служба фінансового моніторингу України, яка здійснює аналіз підозрілих операцій та взаємодіє з правоохоронними органами [22].

У науковій літературі існують різні підходи до співвідношення понять «фінансова розвідка» та «фінансовий моніторинг». Частина дослідників ототожнює ці поняття, однак більшість вважає їх різними за змістом та функціональним навантаженням [27]. Зокрема, І. Горбан зазначає, що за допомогою моніторингу можливо вивчати велику кількість систем та процесів, що містять певні особливості, що відбиваються на процесі проведення дослідження цих елементів. «Тому чітке формулювання визначення моніторингу можна отримати тільки при його застосуванні до конкретного об'єкта дослідження» [46].

Фінансовий моніторинг — це система заходів щодо виявлення, реєстрації та аналізу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому або внутрішньому контролю відповідно до законодавства [46]. Він реалізується суб'єктами первинного фінансового моніторингу (банками, фінансовими установами, аудиторами тощо) та є процедурним механізмом спостереження за фінансовими потоками.

Фінансова розвідка, у свою чергу, має більш аналітичний характер. Вона передбачає узагальнення, систематизацію та інтерпретацію інформації, отриманої в результаті фінансового моніторингу, формування аналітичних висновків та їх використання для запобігання економічним правопорушенням. Таким чином, фінансовий моніторинг можна розглядати як джерело первинної інформації, тоді як фінансова розвідка — як інтелектуальний процес її опрацювання.

Станом на зараз фінансова розвідка кожної країни є значною мірою технологічним процесом. Адаже фахівці у своїй роботі використовують автоматизовані системи аналізу великих масивів даних, алгоритми ризик-орієнтованого моніторингу, інструменти ШІ. В своїй діяльності підрозділи фінансової розвідки виявляють не лише внутрішні економічні злочини, а й складні міжнародні фінансові мережі, що займаються кіберзлочинністю, корупцією, фінансуванням тероризму, ухиленням від сплати податків. Окремими кейсами йдуть зловмисники, що намагаються вести свою діяльність в обхід міжнародних чи державних санкцій.

Окремим викликом для системи державного фінансового контролю стала поява криптовалютних інструментів, розвиток електронних платіжних систем та фінтех-платформ.

Світовою практикою протидії цим новим викликам зазвичай є розширення кола суб'єктів первинного фінансового контролю, зміна методології фінансового аналізу та посилення міжвідомчої та міжнародної координації.

Зокрема, Державний фінансовий моніторинг України в зв'язку з цифровізацією фінансового сектору адаптує механізми фінансової розвідки. Так, у 2022 році був прийнятий закон «Про цифрові активи», згідно якому провайдери віртуальних активів були прирівняні до суб'єктів фінансового моніторингу, також були встановлені вимоги до фінансового моніторингу криптооперацій. А виявлення підозрілих операцій передбачає обмін інформацією з правоохоронними органами.

1.2. Інституційні моделі організації фінансової розвідки у світовій практиці

Інституційна організація підрозділів фінансової розвідки (FIU) є ключовим елементом ефективності національної системи протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. Міжнародні стандарти, зокрема Рекомендації FATF, не встановлюють обов'язкової організаційної форми FIU, однак наголошують на необхідності забезпечення її функціональної незалежності, автономності та належних повноважень [5].

За класифікацією, запропонованою Егмондською групою, яку в подальшому підтримали МВФ і Світовий банк, у світовій практиці сформувалися три базові інституційні моделі фінансової розвідки: адміністративна, правоохоронна та змішана (гібридна) [1, 2].

1. Адміністративна модель – передбачає функціонування FIU як незалежного органу виконавчої влади або спеціалізованого аналітичного органу, який не має статусу правоохоронного органу. Основним функціоналом є стратегічний та оперативний фінансовий аналіз без здійснення досудового розслідування.

Переваги адміністративної моделі:

- високий рівень аналітичної автономії;
- баланс між фінансовим сектором та правоохоронними органами;
- відповідність директивам ЄС (Директива (ЄС) 2015/849) [11];
- сприяння міжнародному інформаційному обміну.

Недоліки:

- відсутність процесуальних повноважень;
- залежність від ефективності правоохоронної системи;
- можливі затримки у реалізації матеріалів.

Згідно з дослідженнями МВФ, саме адміністративна модель є найбільш поширеною в країнах Європейського Союзу [3]. Вона реалізована у Франції (TRACFIN), Бельгії, Польщі, Нідерландах.

На думку європейських дослідників, адміністративна модель забезпечує більш нейтральний статус FIU, що підвищує рівень довіри з боку фінансових установ [11]. Зокрема, М. Бревчинська зазначає: «У адміністративній моделі FIU створюється в рамках державної адміністрації і відокремлено від відомств, відповідальних за кримінальне розслідування чи переслідування, щоб виступати «буфером» між фінансовими установами та органами правопорядку, що сприяє зміцненню довіри з боку фінансового сектору до системи розвідки фінансової інформації».

Українські науковці також наголошують, що адміністративна модель відповідає принципам європейської інтеграції та гармонізації законодавства з директивами ЄС у сфері протидії легалізації коштів отриманих злочинним шляхом/фінансування тероризму [12]. Адміністративна модель фінансової розвідки діє і в Україні (цей функціонал покладено на Державну службу фінансового моніторингу України). Разом з тим, Держфінмоніторинг не є правоохоронним органом, і це дозволяє забезпечити аналітичну незалежність та не допускати невмотивованого впливу слідчих процедур на аналітичний процес FIU. Інакшими словами, служба фінансового моніторингу виконує аналітичні, інформаційні та координаційні функції, не входячи безпосередньо до системи кримінального переслідування [4].

Варто також зауважити, що ця модель повністю відповідає міжнародним стандартам. Ефективність правового та операційного статусу Держфінмоніторингу як підрозділу фінансової розвідки адміністративного типу підтверджено міжнародним повномасштабним аудитом системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні, проведеним у 2017 р. профільним Комітетом з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Ради Європи (MONEYVAL). Відповідний звіт про результати оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Україні містить такі висновки [4]: чинне законодавче поле щодо статусу підрозділу фінансової розвідки України та правоохоронних органів повністю відповідає Рекомендаціям 29, 30 ,31 FATF

та не потребує жодних змін; рівень ефективності Держфінмоніторингу та його співпраці з правоохоронними органами оцінений як значний (що є найвищою оцінкою з усіх оцінених складових системи фінансового моніторингу).

2. Правоохоронна модель

Правоохоронна модель інтегрує FIU до структури поліції, прокуратури або спеціалізованого органу розслідування. У цьому випадку аналітична та слідча функції поєднуються.

Р. Ройтер та Е. Труман зазначають, що така модель дозволяє оперативно трансформувати аналітичну інформацію в кримінальне переслідування, що особливо важливо в умовах високого рівня організованої злочинності [10].

Дослідження OECD також вказують, що правоохоронна модель є ефективною у країнах із централізованою правоохоронною системою та високим рівнем міжвідомчої координації [3].

Разом з тим, існує ряд тверджень та досліджень, які доводять, що надмірна інтеграція з правоохоронними органами може зменшувати стратегічну складову фінансової розвідки та обмежувати її незалежність [26]. Зокрема, під час відповідного дослідження, проведеного у 2022 році, яке охопило 71 країну, було з'ясовано: «Загальні показники функціонування FIU, зокрема її незалежність та підзвітність, є слабшими у випадках, коли FIU має правоохоронні повноваження».

Переваги:

- швидкість реагування;
- прямий доступ до слідчих ресурсів;
- можливість негайного блокування активів.

Недоліки:

- ризик політизації;
- зменшення довіри фінансового сектору;
- домінування кримінально-процесуального підходу.

Змішана модель поєднує аналітичну автономію з розширеними повноваженнями щодо взаємодії з правоохоронними органами. За даними

Егмондської групи, така модель забезпечує найбільшу гнучкість у протидії новим фінансовим загрозам [5].

Італія, Іспанія, Канада та Німеччина демонструють приклади гібридного підходу, де FIU має автономний статус, але водночас інтегрований механізм обміну інформацією з органами слідства [3].

Наукові дослідження доводять, що гібридна модель є найбільш адаптивною до сучасних цифрових ризиків, зокрема використання криптовалют та фінтех-платформ [1; 26].

Переваги:

- поєднання аналітики та оперативності;
- гнучкість інституційної структури;
- підвищена стійкість до нових форм фінансових злочинів.

Недоліки:

- складність координації;
- ризик дублювання функцій;
- потреба у високому рівні інституційної культури.

МВФ у своїх аналітичних звітах підкреслює, що ключовим фактором є забезпечення незалежності, ресурсної спроможності та захисту інформації [3].

«Цей гібридний тип механізму є спробою отримати переваги всіх елементів разом. Деякі FIU поєднують риси адміністративного та правоохоронного типів FIU, а інші поєднують повноваження митниці з повноваженнями поліції. Для деяких країн це є результатом об'єднання двох відомств, які були залучені до боротьби з відмиванням грошей, в одне. Можна зазначити, що в деяких ПФР, перелічених як адміністративні, співробітники різних регуляторних та правоохоронних органів працюють у FIU, продовжуючи здійснювати повноваження свого органу походження», - зазначається у одному зі звітів МВФ.

Порівняльний науковий аналіз

Більшість дослідників сходяться на тому, що не існує універсально ефективною моделі. І результативність FIU залежить не лише від інституційної

моделі, а й від ресурсного забезпечення, компетентності персоналу. А також від доступу до інформаційних баз та міжнародної співпраці, - що логічно впливає з міжнародних рекомендацій у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

На важливу роль людського капіталу як ключового ресурсу, що визначає ефективність діяльності підрозділів фінансової розвідки вказують і ряд українських науковців. Так, О. Куриліна в дослідженні моделювання діяльності підрозділів фінансової розвідки в умовах війни [40] підкреслює, що саме людський фактор — компетентність і професійна підготовка співробітників — є одним із визначальних чинників здатності FIU адекватно реагувати на складні фінансові загрози та адаптувати аналітичні процеси до нових викликів.

Аналогічні висновки містяться у працях З. Живко й колег, які наголошують на необхідності розвитку кадрового потенціалу та спеціалізованих навичок аналітиків для забезпечення результативності фінансового моніторингу та розвідки [36, 40].

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика моделей

Критерій	Адміністративна модель	Правоохоронна модель	Гібридна модель
Організаційна незалежність	Створюється у структурі Мінфіна або як окремий центральний орган виконавчої влади	Функціонує у складі правоохоронного органу (поліції, прокуратури, МВС)	Поєднує адміністративну автономію з тісною інтеграцією у правоохоронну систему
Основна функція	Аналітична та інформаційна (збір, обробка, передача даних)	Оперативно-розшукова та кримінально-процесуальна діяльність, аналітика	Аналітична функція з можливістю ініціювати оперативні заходи або блокування активів
Рівень процесуальних повноважень	Не має права здійснювати слідчі дії, передає матеріали правоохоронним органам	Має повноваження на проведення слідчих (розшукових) дій	Обмежені процесуальні повноваження, може ініціювати розслідування або тимчасове зупинення операцій
Доступ до фінансової інформації	Широкий доступ до фінансових звітів, але без оперативних інструментів	Доступ як до фінансової, так і до кримінальної інформації	Комбінований доступ до фінансових і правоохоронних баз даних
Переваги	Висока аналітична незалежність, мінімізація ризику політизації, примінальних процесів, ефективна міжнародна співпраця	Швидкість реагування, можливість негайних процесуальних рішень	Баланс між незалежною аналітикою та оперативною ефективністю, гнучкість у реагуванні
Недоліки	Залежність від ефективності взаємодії з правоохоронними органами	Ризик зміцнення аналітичної та слідчої функцій	Можлива складність координації повноважень, ризик дублювання функцій
Типові приклади країн	Україна (Держфінмоніторинг), Франція (TRACFIN), Італія	США, Велика Британія	Литва, Нідерланди, Данія
Міжнародна взаємодія	Активна участь в обміні інформацією через Егмондську групу	Активна, але з урахуванням кримінально-процесуальних обмежень	Найбільш гнучка модель міжнародного обміну
Відповідність стандартам FATF	Повністю відповідає при забезпеченні незалежності	Відповідає за умови дотримання принципу автономності підрозділів ФР	Відповідає, якщо забезпечено функціональну самостійність

Джерело: сформовано автором на основі [1-3; 20; 26].

1.3. Міжнародні стандарти та нормативно-правові засади діяльності підрозділів фінансової розвідки

Сучасна система фінансової розвідки ґрунтується на загальносвітових стандартах і принципах, що сформовані міжнародними організаціями та міждержавними угодами. Підрозділи фінансової розвідки створюються та функціонують у контексті глобальних зобов'язань щодо протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, а також обміну інформацією між державами.

До основних міжнародних стандартів і нормативно-правових джерел, що регулюють діяльність FIU, належать:

Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF Recommendations);

Директиви Європейського Союзу щодо легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом/фінансування тероризму;

Принципи Егмонтської групи (Egmont Group Principles);

Багатосторонні угоди про міжнародний обмін фінансовою інформацією;

Двосторонні міжнародні договори.

Розуміння та імплементація цих стандартів є ключовими для забезпечення ефективності FIU, сприяє міжнародному співробітництву, прозорості діяльності та встановленню довіри між державами у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом/фінансування тероризму.

Рекомендації FATF: міжнародний стандарт протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом/фінансування тероризму

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF) — це міжнародний міждержавний орган, створений у 1989 році ініціативою G7 для розробки стандартів та рекомендацій з протидії легалізації кримінальних доходів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

FATF є основним джерелом міжнародних стандартів протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом/фінансування тероризму. Його Рекомендації (FATF Recommendations) формують комплексний стандарт поведінки для держав-членів, які зобов'язані:

- запровадити ефективну систему фінансового моніторингу та розвідки;
- забезпечити прозорість власності юридичних осіб;
- встановити механізми міжнародного обміну інформацією;
- забезпечити незалежність і ресурси підрозділів FIU.

У Рекомендаціях FATF чітко визначена роль FIU як центрального і ключового елемента протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом/фінансування тероризму у кожній державі: FIU має бути незалежною, мати доступ до фінансової інформації, здатною здійснювати аналіз і передавати результати іншим правоохоронним та спеціальним органам (FATF Recommendation 26–29: Financial intelligence units and other requirements for non-banks) [6].

FATF також встановлює вимогу до держав щодо наявності механізмів обміну інформацією та співпраці з іншими юрисдикціями, що забезпечує глобальну координацію у сфері протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму.

Наукові дослідження підтверджують, що прийняття та імплементація Рекомендацій FATF істотно підвищують ефективність діяльності FIU, оскільки стандартизують процеси нормотворчої діяльності, сприяють взаємному визнанню та кооперації між різними юрисдикціями [6; 13].

Директиви Європейського Союзу щодо протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму.

Європейський Союз розвинув власні нормативні стандарти, що імплементують Рекомендації FATF у правові системи держав-членів. Основні директиви протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму мають структуру четвертої (EU 2015/849) та п'ятої директиви (EU 2018/843) з боротьби з відмиванням грошей.

Ці директиви встановлюють обов'язкові правила для всіх держав-членів ЄС щодо:

- ідентифікації клієнтів та оцінки ризиків;
- звітності про підозрілі операції;
- створення та функціонування FIU;
- обміну інформацією між фінансовими установами та державними органами.

Наприклад, Директива (ЄС) 2015/849 визначає вимоги до організації FIU, доступу до фінансової інформації, процедур співпраці між державними органами та приватним сектором [22].

Дослідники вказують, що директиви Європейського Союзу у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (AMLD IV–VI) виступають ключовим фактором уніфікації національних правових механізмів протидія відмиванню коштів/фінансування тероризму, що дозволяє гармонізувати системи фінансового моніторингу та взаємодії підрозділів фінансової розвідки в державах-членах ЄС.

Зокрема, у своїх роботах українські науковці підкреслюють, що впровадження європейських директив стимулює розвиток єдиних стандартів щодо ідентифікації клієнтів, оцінювання ризиків та обміну інформацією між FIU та правоохоронними структурами [1, 3]. Так, А. Петренко зазначає, що імплементація директив ЄС сприяла створенню загальноєвропейських підходів до запобігання відмиванню коштів, зокрема уніфікації правил належної перевірки клієнта та прозорості власності юридичних осіб, що значною мірою усуває регуляторні прогалини, які раніше використовувалися для фінансових зловживань

У монографії О. Ковальчука проаналізовано, що директиви ЄС також покликані забезпечити ефективну координацію між фінансовими розвідувальними підрозділами та правоохоронними органами шляхом обов'язкової інтеграції національних FIU у європейські механізми обміну інформацією [53].

Окрім того, у роботах українських авторів наголошується, що стандарти AMLD IV–VI створили нормативно-правову основу для передачі фінансової інформації у режимі реального часу між FIU, митними, податковими та правоохоронними структурами [6], а також заклали підвалини для міжнародної співпраці через механізми Егмонтської групи і EUFIU Platform, що є передумовою оперативного реагування на транснаціональні фінансові злочини [53].

Інший український дослідник, В. Мельник, підкреслює, що директиви ЄС сприяли не лише правовому, але й організаційному вирівнюванню підходів до протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму у країнах Європи, зокрема шляхом встановлення єдиних вимог щодо доступу FIU до інформаційних ресурсів, використання ризик-орієнтованого підходу та стандартизованих процедур оцінювання підозрілих фінансових операцій [11]. Це, на думку автора, створює необхідну передумову для ефективної координації з міжнародними партнерами, зокрема у межах співпраці з Європолем та органами кримінального правосуддя держав-членів ЄС.

Таким чином, на думку провідних українських науковців, імплементація директив ЄС у сфері протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму забезпечує синхронізацію національних правових механізмів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, посилює координацію між фінансовими розвідувальними підрозділами, правоохоронними органами та міжнародними партнерами, що в сукупності підвищує ефективність боротьби з транснаціональними фінансовими злочинами в європейському контексті.

Егмонтська група (Egmont Group) — це міжнародна асоціація незалежних FIU, створена у 1995 році з метою сприяння міжнародному обміну інформацією у сфері фінансової розвідки та підвищення ефективності протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму.

Егмонтські принципи визначають основні стандарти функціонування FIU:

- незалежність і автономія FIU;
- ефективна координація між державними органами;
- оперативний та безпечний обмін інформацією з іншими FIU;
- дотримання принципів конфіденційності та захист персональних даних.

З точки зору міжнародної наукової практики, Егмонтська група стала платформою для обміну кращими практиками, стандартами та технічними засобами, що дозволяє FIU працювати не лише на національному рівні, а й у глобальному контексті [27; 46].

Особливе значення має Егмонтська мережа обміну інформацією (Egmont Secure Web — ESW), яка забезпечує захищений канал для передачі фінансових розвідувальних матеріалів між FIU у різних державах, тим самим сприяючи міжнародній кооперації у питаннях протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму [19].

Міжнародна діяльність FIU ґрунтується не лише на FATF та ЄС-директивах, а й на багатосторонніх угодах, зокрема на Рамковій конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (Конвенція про відмивання, Варшава, 1990) та Конвенції Ради Європи про фінансові операції;

Окрім того, між країнами діють угоди про взаємну правову допомогу. Такі міжнародні інструменти визначають правові підстави та механізми обміну інформацією, що важливо для активної ролі FIU у протидії транснаціональній злочинності.

Міжнародна співпраця FIU охоплює: обмін розвідувальними даними між FIU; участь у міжнародних робочих групах та форумах; обмін технічними стандартами та методологіями; кооперація з правоохоронними органами інших держав та міжнародними організаціями (Інтерпол, Europol).

Наукові дослідження підкреслюють, що міжнародна співпраця FIU значно підвищує ефективність загальносвітового процесу з протидії відмиванню коштів/фінансування тероризму режимів, сприяє оперативності розшукових заходів та зменшує можливості використання «прозорих юрисдикцій» для відмивання коштів [8; 3].

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто теоретико-методологічні основи функціонування фінансової розвідки, здійснено аналіз інституційних моделей її організації у світовій практиці та охарактеризовано міжнародні нормативно-правові стандарти, що визначають діяльність підрозділів фінансової розвідки.

У ході дослідження встановлено, що виникнення інституту фінансової розвідки безпосередньо пов'язане з процесами глобалізації фінансових ринків, посиленням транснаціональної організованої злочинності та ускладненням механізмів легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Історичне становлення сучасної системи фінансової розвідки розпочалося із запровадження механізмів державного контролю за фінансовими операціями банківського сектору у США, що було закріплено прийняттям у 1970 р. відповідного законодавства у сфері фінансового контролю. Подальший розвиток цієї системи відбувався через створення спеціалізованих аналітичних підрозділів, зокрема FinCEN, а також через формування міжнародної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, яка поступово набула глобального характеру.

У процесі наукового аналізу уточнено зміст категорії «фінансова розвідка» та обґрунтовано її відмінність від поняття «фінансовий моніторинг». Фінансовий моніторинг слід розглядати як систему процедурного контролю за фінансовими операціями, що включає їх виявлення, фіксацію та первинний аналіз відповідно до вимог законодавства. Натомість фінансова розвідка має аналітичний характер і передбачає глибоку обробку та інтерпретацію інформації, отриманої в результаті моніторингу, з метою формування аналітичних матеріалів для правоохоронних і державних органів. Таким чином, фінансова розвідка виступає важливим інформаційно-аналітичним інструментом забезпечення державної політики у сфері протидії фінансовим

злочинам та одним із ключових елементів системи економічної безпеки держави.

Аналіз зарубіжного досвіду дозволив виділити основні інституційні моделі організації підрозділів фінансової розвідки, що сформувалися у світовій практиці. До них належать адміністративна, правоохоронна та змішана (гібридна) моделі. Кожна з цих моделей має власні організаційні характеристики, а також певні переваги й обмеження. Адміністративна модель базується на функціонуванні підрозділу фінансової розвідки як незалежного аналітичного органу, що забезпечує високий рівень автономності та є найбільш поширеною серед держав Європейського Союзу. Правоохоронна модель передбачає інтеграцію відповідного підрозділу до структури правоохоронних органів, що дозволяє оперативно реагувати на фінансові злочини, проте може обмежувати аналітичну незалежність. Змішана модель поєднує елементи двох попередніх підходів та забезпечує більш гнучкий механізм реагування на сучасні фінансові ризики та загрози.

Особливу увагу у дослідженні приділено міжнародним нормативно-правовим засадам функціонування системи фінансової розвідки. Встановлено, що сучасна глобальна система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму ґрунтується на комплексі міжнародних стандартів, серед яких ключове місце займають Рекомендації FATF, директиви Європейського Союзу у сфері протидії легалізації злочинних доходів, принципи Егмонтської групи та міжнародні угоди щодо обміну фінансовою інформацією. Імплементация цих стандартів сприяє гармонізації національних систем фінансового моніторингу, розширює можливості міжнародної співпраці та підвищує ефективність боротьби з транснаціональними фінансовими правопорушеннями.

У результаті дослідження встановлено, що Україна є учасником міжнародної системи фінансової розвідки та застосовує адміністративну модель організації відповідного підрозділу, функції якого виконує Державна служба фінансового моніторингу України. Діяльність цього органу відповідає

основним міжнародним стандартам, зокрема рекомендаціям FATF та оцінкам MONEYVAL, що підтверджує відповідність національної системи фінансового моніторингу загальноприйнятим міжнародним підходам у сфері протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму.

Отже, проведений теоретичний аналіз засвідчив, що фінансова розвідка є важливим інституційним елементом сучасної системи забезпечення економічної безпеки держави, оскільки вона спрямована на виявлення, аналіз і нейтралізацію незаконних фінансових потоків. Узагальнення міжнародного досвіду функціонування підрозділів фінансової розвідки та дослідження міжнародних стандартів їх діяльності формує теоретичну основу для подальшого аналізу ефективності таких підрозділів і визначення напрямів удосконалення системи фінансової розвідки в Україні.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ РОЗВІДОК

2.1. Методика інтегрального оцінювання фінансових розвідок

Сучасна система протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму базується на функціонуванні спеціалізованих аналітичних інституцій – підрозділів фінансової розвідки (FIU). Ці органи забезпечують збирання, обробку та аналіз інформації про підозрілі фінансові операції, формуючи аналітичну основу для подальших дій правоохоронних і судових органів. Міжнародні стандарти функціонування таких інституцій визначаються рекомендаціями FATF, а також практикою взаємодії у межах мережі Egmont Group, що об'єднує національні фінансові розвідки різних держав.

Разом з тим сучасні безпекові виклики істотно трансформують роль фінансових розвідок. Якщо на початковому етапі їх діяльність була зосереджена переважно на протидії відмиванню доходів, то в умовах глобалізації фінансових потоків, розвитку цифрових фінансів та посилення геополітичних ризиків їх функціональне навантаження значно розширюється. У практиці багатьох країн FIU дедалі частіше залучаються до реалізації санкційної політики, виявлення фінансових мереж підтримки терористичних організацій, контролю операцій з криптоактивами та відстеження активів держав або суб'єктів, пов'язаних із агресивною діяльністю. Таким чином, фінансова розвідка поступово трансформується з інструменту фінансового моніторингу у важливий елемент системи національної безпеки.

Попри значну кількість досліджень у сфері протидії відмиванню коштів, більшість із них має переважно описовий характер і зосереджується на аналізі законодавчих механізмів або інституційних моделей організації фінансових розвідок. При цьому порівняльні дослідження ефективності FIU часто

обмежуються якісними оцінками та не містять уніфікованих кількісних критеріїв, які дозволяли б здійснювати системне зіставлення діяльності таких інституцій у різних країнах. Відсутність інтегральних підходів до оцінювання ускладнює виявлення сильних і слабких сторін національних систем фінансового моніторингу, а також стримує формування практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

У зв'язку з цим виникає необхідність розроблення методичного підходу, який дозволив би комплексно оцінювати діяльність фінансових розвідок з урахуванням як їх традиційних функцій у сфері протидії відмиванню доходів, так і нових безпекових завдань, що формуються під впливом сучасних фінансових і політичних процесів. Такий підхід має забезпечувати можливість порівняння різних національних моделей фінансової розвідки, а також створювати основу для адаптації найбільш ефективних практик до умов України.

З огляду на зазначене, у дослідженні запропоновано методіку інтегрального оцінювання діяльності фінансових розвідок, яка ґрунтується на поєднанні двох взаємопов'язаних вимірів. Перший вимір відображає базову функціональну ефективність фінансової розвідки у межах класичної системи протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму. Другий вимір характеризує рівень адаптації таких інституцій до нових безпекових викликів, пов'язаних із санкційними режимами, цифровими фінансовими технологіями та транснаціональними фінансовими ризиками.

У рамках запропонованого підходу ефективність фінансової розвідки розглядається як інтегральна характеристика, що формується на основі сукупності кількісних та якісних індикаторів, які відображають різні аспекти діяльності відповідних інституцій. Поєднання цих показників у єдину систему дозволяє сформувати інтегральний індекс, який забезпечує порівняльну оцінку функціонування фінансових розвідок різних держав та створює аналітичну основу для подальшої типологізації їх моделей.

Запропонована методика орієнтована на забезпечення порівнянності статистичних даних, використання відкритих джерел інформації та відносну простоту розрахунків, що є важливим для прикладного використання результатів дослідження. Вона передбачає формування двох взаємодоповнюючих блоків індикаторів: базового функціонального блоку, який відображає ефективність класичних механізмів фінансового моніторингу, та блоку безпекової адаптації, що характеризує здатність фінансових розвідок реагувати на сучасні фінансові та геополітичні виклики.

Подальший розвиток методики передбачає визначення системи конкретних індикаторів для кожного з зазначених блоків, а також розроблення процедури їх нормалізації та агрегування в інтегральний показник ефективності фінансової розвідки. Саме ці аспекти становлять предмет наступного етапу дослідження.

З метою забезпечення порівнянності результатів дослідження та формування обґрунтованих висновків щодо ефективності діяльності фінансових розвідок різних держав у роботі використано алгоритм інтегрального оцінювання, що поєднує аналіз традиційних функцій фінансового моніторингу та оцінювання рівня адаптації фінансових розвідок до сучасних безпекових викликів. Такий підхід дозволяє системно дослідити функціонування відповідних інституцій у різних країнах та виявити ключові характеристики моделей їх організації.

Запропонований алгоритм передбачає послідовне виконання декількох взаємопов'язаних етапів, кожен з яких спрямований на вирішення окремих дослідницьких завдань та формування необхідної аналітичної бази для подальших розрахунків. Реалізація зазначеного алгоритму забезпечує можливість інтегрувати різноманітні статистичні показники у єдину систему оцінювання та здійснити їх порівняльний аналіз.

На першому етапі здійснюється формування вибірки країн, що підлягають порівняльному аналізу. Критеріями відбору виступають наявність розвиненої системи фінансового моніторингу, доступність статистичних

даних щодо діяльності фінансових розвідок, а також репрезентативність різних моделей організації таких інституцій. До вибірки включаються держави, які демонструють різні підходи до фінансової розвідки.

Другий етап передбачає визначення системи індикаторів оцінювання діяльності фінансових розвідок. З метою комплексного аналізу всі показники поділяються на два функціональні блоки. Перший блок характеризує базову ефективність фінансової розвідки у межах класичної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Другий блок відображає здатність відповідних інституцій адаптуватися до сучасних безпекових викликів, включаючи реалізацію санкційної політики, контроль операцій з криптоактивами та участь у виявленні фінансових потоків, пов'язаних із міжнародною безпекою.

Третій етап дослідження полягає у зборі статистичних даних та аналітичної інформації, необхідної для розрахунку визначених показників. Джерелами інформації виступають офіційні річні звіти національних фінансових розвідок, аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема FATF, а також відкриті дані державних органів і міжнародних статистичних ресурсів. Використання таких джерел забезпечує достовірність і порівнянність отриманих показників.

На четвертому етапі здійснюється нормалізація зібраних статистичних даних, що є необхідною умовою їх подальшого агрегування. Оскільки досліджувані індикатори мають різну розмірність та масштаб вимірювання, їх попередня стандартизація дозволяє привести значення показників до єдиної шкали та забезпечити коректність інтегральних розрахунків.

П'ятий етап передбачає розрахунок базового індексу ефективності фінансової розвідки (FIU_{Base}), який характеризує результативність функціонування традиційних механізмів фінансового моніторингу. Показники цього блоку відображають інтенсивність аналізу підозрілих фінансових операцій, ефективність передачі аналітичних матеріалів правоохоронним

органам, рівень міжнародної співпраці та результативність заходів із конфіскації незаконно отриманих активів.

Шостий етап дослідження полягає у визначенні індексу безпекової адаптації фінансових розвідок (S_{security}). Цей показник характеризує здатність відповідних інституцій реагувати на сучасні фінансові та геополітичні виклики, включаючи участь у реалізації санкційних механізмів, контроль за операціями з криптоактивами, протидію фінансуванню тероризму та механізми відстеження активів суб'єктів, пов'язаних із загрозами міжнародній безпеці.

На завершальному етапі здійснюється формування інтегрального індексу ефективності фінансової розвідки, який поєднує результати двох попередніх блоків оцінювання. Отриманий показник дозволяє здійснити порівняльний аналіз діяльності фінансових розвідок різних країн, визначити їх позиції у сформованому рейтингу та здійснити типологізацію моделей функціонування таких інституцій.

Запропонований алгоритм дослідження забезпечує комплексний підхід до оцінювання діяльності фінансових розвідок та створює методологічну основу для подальшого аналізу світового досвіду у цій сфері.

Ключовим елементом запропонованої методології є формування системи індикаторів, що дозволяють кількісно оцінити ефективність діяльності фінансових розвідок та рівень їх адаптації до сучасних безпекових викликів. Враховуючи необхідність забезпечення порівнянності результатів між різними країнами, при відборі показників застосовувалися такі критерії: доступність статистичних даних у відкритих джерелах, можливість їх міжнародного порівняння, репрезентативність щодо ключових функцій фінансової розвідки та відносна простота розрахунків.

З урахуванням зазначених критеріїв система індикаторів дослідження була сформована за двома взаємопов'язаними блоками. Перший блок відображає базову функціональну ефективність фінансових розвідок у межах класичної системи фінансового моніторингу. Другий блок характеризує

здатність відповідних інституцій реагувати на нові виклики у сфері міжнародної та фінансової безпеки (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Система індикаторів оцінювання ефективності фінансових розвідок

Блок оцінювання	Індикатор	Характеристика показника	Основні джерела даних
FIU_Base	B1 Кількість повідомлень про підозрілі операції на 100 тис. населення	характеризує інтенсивність фінансового моніторингу та активність суб'єктів фінансового контролю	річні звіти FIU
	B2 Оцінка ефективності використання фінансової інформації (FATF IO6)	характеризує ефективність використання фінансової інформації правоохоронними органами	звіти FATF
Security Adaptation	S1 Ефективність протидії фінансуванню тероризму (FATF IO10)	відображає результативність заходів з протидії фінансуванню тероризму	звіти FATF
	S2 Ефективність фінансових санкцій у сфері нерозповсюдження (FATF IO11)	характеризує здатність фінансових інституцій реалізовувати санкційні механізми	звіти FATF

Джерело: сформовано автором на основі [1-3].

Запропонована система індикаторів дозволяє комплексно охарактеризувати як традиційні функції фінансових розвідок, пов'язані з протидією легалізації доходів та фінансуванню тероризму, так і нові напрями їх діяльності, які формуються під впливом сучасних безпекових викликів.

Для забезпечення можливості інтегрування різнорідних показників у єдиний індекс усі кількісні індикатори підлягають попередній нормалізації. У дослідженні використано метод мінімаксної стандартизації, який дозволяє

привести значення показників до уніфікованого інтервалу від 0 до 1. Нормалізація здійснюється за такою формулою:

$$Z_i = \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}};$$

де:

Z_i – нормалізоване значення показника;

X_i – фактичне значення показника для відповідної країни;

X_{min} , X_{max} – мінімальне та максимальне значення показника у вибірці країн.

Після нормалізації показників здійснюється розрахунок базового індексу ефективності фінансової розвідки, який характеризує результативність функціонування класичних механізмів фінансового моніторингу:

$$FIU_{base} = \frac{B_1 + B_2}{2};$$

де:

B_1, B_2 – нормалізовані значення індикаторів базового блоку.

Аналогічно визначається індекс безпекової адаптації фінансових розвідок, що відображає здатність відповідних інституцій реагувати на нові виклики у сфері міжнародної фінансової безпеки:

$$Security = \frac{S_1 + S_2}{2};$$

Де:

S_1, S_2 – нормалізовані значення індикаторів базового блоку.

З метою комплексної оцінки діяльності фінансових розвідок формується інтегральний індекс ефективності, який поєднує результати двох зазначених блоків. З урахуванням домінуючої ролі традиційних механізмів фінансового

моніторингу у діяльності FIU, базовому індексу надається дещо більша вага у структурі інтегрального показника:

$$FIU_{index} = 0.6 \times FIU_{base} + 0.4 \times S_{security};$$

Отриманий інтегральний показник дозволяє здійснити порівняльний аналіз ефективності фінансових розвідок різних держав, визначити їх позиції у сформованому рейтингу та провести типологізацію моделей функціонування таких інституцій залежно від поєднання рівня базової ефективності та безпекової адаптації.

На основі сформованої системи індикаторів здійснюється порівняльний аналіз діяльності фінансових розвідок різних держав. Для забезпечення репрезентативності дослідження було сформовано вибірку країн, що представляють різні моделі організації фінансової розвідки та демонструють відмінні підходи до інтеграції фінансового моніторингу у систему національної безпеки.

З метою формування репрезентативної вибірки у дослідженні застосовано підхід, який передбачає включення держав із різними моделями організації фінансової розвідки, рівнем розвитку інституцій фінансового моніторингу та специфікою безпекових викликів. Такий підхід дає можливість здійснити більш об'єктивний аналіз та уникнути обмеженості результатів, яка може виникати у випадку дослідження лише однотипних національних систем.

При відборі країн для аналізу використовувалися такі критерії:

- наявність розвиненої інституційної системи фінансового моніторингу;
- доступність статистичних даних щодо діяльності фінансових розвідок;
- належність держав до різних організаційних моделей FIU;
- наявність специфічних безпекових функцій фінансової розвідки;
- можливість застосування отриманого досвіду для удосконалення національної системи фінансового моніторингу України.

З урахуванням зазначених критеріїв для проведення порівняльного аналізу було обрано Сполучені Штати Америки, Італію, Литву та Польщу. Кожна з цих країн представляє окрему модель організації фінансової розвідки та демонструє різні підходи до інтеграції механізмів фінансового моніторингу у систему забезпечення економічної та національної безпеки.

Сполучені Штати Америки є однією з найбільш розвинених держав у сфері фінансового моніторингу та протидії фінансовим злочинам. Центральну роль у національній системі фінансової розвідки відіграє Financial Crimes Enforcement Network (FCEN), який функціонує у структурі Міністерства фінансів США. Особливістю американської моделі є високий рівень інтеграції фінансової розвідки з механізмами санкційної політики, а також активне використання сучасних аналітичних інструментів для виявлення підозрілих фінансових операцій. Крім того, США відіграють ключову роль у формуванні міжнародної політики протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, що робить їх досвід важливим для порівняльного аналізу.

Італія, у свою чергу, характеризується специфічною моделлю фінансової розвідки, яка сформувалася під впливом тривалої боротьби з організованою злочинністю. Функції фінансової розвідки у цій країні виконує Unità di Informazione Finanziaria, що діє у структурі Банку Італії. Італійська система фінансового моніторингу відзначається тісною взаємодією між фінансовою розвідкою, правоохоронними органами та судовими інституціями, що забезпечує ефективність заходів із виявлення та конфіскації активів, пов'язаних із кримінальною діяльністю. Така модель дозволяє дослідити роль фінансової розвідки у протидії складним фінансовим схемам, пов'язаним із організованими злочинними структурами.

До вибірки також включено Литву, яка є прикладом держави з відносно новою, але динамічно розвиненою системою фінансового моніторингу. Функції фінансової розвідки у цій країні виконує Financial Crime Investigation Service. Важливою особливістю литовської моделі є її активна адаптація до сучасних безпекових викликів, зокрема пов'язаних із контролем

трансграничних фінансових потоків, санкційною політикою та протидією фінансовим операціям, що можуть становити загрозу національній безпеці. Досвід Литви є особливо цінним для України з огляду на подібність економічних та геополітичних умов розвитку.

Польща була включена до вибірки як приклад держави Центрально-Східної Європи, яка пройшла шлях інституційної модернізації системи фінансового моніторингу у процесі інтеграції до європейського правового простору. Функції фінансової розвідки у Польщі виконує Генеральний інспектор фінансової інформації (GIIF), що діє у структурі Міністерства фінансів країни. Польська модель фінансової розвідки характеризується поєднанням адміністративного та правоохоронного підходів до організації фінансового моніторингу, а також активною участю у міжнародних механізмах обміну фінансовою інформацією.

Отже, обрана вибірка країн дозволяє охопити різні типи інституційної організації фінансових розвідок, включаючи санкційно орієнтовану модель, правоохоронно інтегровану модель та гібридні системи фінансового моніторингу. Це створює можливість для комплексного порівняльного аналізу та виявлення найбільш ефективних інституційних практик, які можуть бути використані для подальшого вдосконалення системи фінансової розвідки України.

2.2. Порівняльний аналіз ефективності фінансових розвідок на основі інтегрального підходу

Застосування розробленої методики інтегрального оцінювання дає змогу здійснити практичну апробацію запропонованої моделі та провести порівняльний аналіз діяльності фінансових розвідок різних держав. Основною метою цього етапу дослідження є визначення відносного рівня ефективності функціонування систем фінансового моніторингу у вибраних країнах та виявлення особливостей їх інституційної організації.

Для проведення розрахунків було використано статистичні дані за 2024 рік, що забезпечує актуальність та порівнянність показників. Вибір одного базового року пояснюється тим, що метою аналізу є саме міжкраїнне порівняння моделей фінансової розвідки, а не дослідження динаміки їх розвитку у часі. Водночас у подальших дослідженнях запропонована методика може бути використана і для аналізу часових змін відповідних індикаторів.

У межах апробації методики було використано два інтегральні блоки показників, визначені у попередньому підрозділі:

FIU_Base – показник базової ефективності фінансової розвідки;

Security Block – показник безпекової адаптації системи фінансового моніторингу.

Перший блок відображає інтенсивність фінансового моніторингу та ефективність використання фінансової інформації правоохоронними органами. Другий блок характеризує ступінь інтеграції фінансової розвідки у систему міжнародної фінансової безпеки, включаючи механізми протидії фінансуванню тероризму та застосування фінансових санкцій.

На першому етапі було визначено інтенсивність фінансового моніторингу, яка вимірюється кількістю повідомлень про підозрілі фінансові операції на 100 тис. населення. Цей показник розраховується як співвідношення загальної кількості повідомлень до чисельності населення країни. Застосування такого підходу дозволяє забезпечити порівнянність результатів між державами з різним масштабом фінансових систем.

Згідно з офіційними статистичними даними, у 2024 році у США було подано приблизно 4,7 млн повідомлень про підозрілі фінансові операції, що при чисельності населення близько 340 млн осіб відповідає приблизно 1381,9 повідомленням на 100 тис. населення.

В Італії у той самий період фінансова розвідка отримала 145 401 повідомлення, що при населенні близько 59 млн осіб становить приблизно 246,6 повідомлення на 100 тис. населення.

Для Литви характерний значно вищий показник інтенсивності фінансового моніторингу. У 2024 році фінансова розвідка цієї країни отримала понад 82 тис. повідомлень, що при чисельності населення близько 2,9 млн осіб відповідає приблизно 2849,4 повідомленням на 100 тис. населення.

Натомість у Польщі кількість повідомлень про підозрілі фінансові операції становила 8129, що при населенні близько 36,6 млн осіб відповідає приблизно 22,2 повідомленням на 100 тис. населення.

Отримані результати свідчать про суттєві відмінності у масштабах фінансового моніторингу між досліджуваними країнами. Висока інтенсивність повідомлень може бути зумовлена як активністю суб'єктів фінансового моніторингу, так і особливостями національного регуляторного середовища.

Наступним етапом аналізу стало врахування результатів взаємного оцінювання держав за методологією FATF. Для цього було використано показники Immediate Outcomes, що характеризують ефективність систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Зокрема, показник IO₆ (Financial Intelligence) було використано для оцінювання ефективності використання фінансової інформації правоохоронними органами. За результатами оцінювання FATF США та Італія мають оцінку Substantial Effectiveness, тоді як Польща та Литва отримали оцінку Moderate Effectiveness.

Для оцінювання безпекової складової діяльності фінансових розвідок використано показники IO₁₀ (ефективність заходів протидії фінансуванню тероризму) та IO₁₁ (ефективність фінансових санкцій у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення). За цими індикаторами США демонструють найвищий рівень ефективності, тоді як інші досліджувані країни мають помірні показники відповідності міжнародним стандартам.

Для забезпечення можливості інтегрального оцінювання якісні оцінки FATF були переведені у числову шкалу та нормалізовані методом мінімаксної стандартизації у межах сформованої вибірки країн. Після цього було

визначено значення індексів FIU_Base, Security Block та підсумкового інтегрального індексу ефективності.

Результати проведених розрахунків узагальнено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Порівняльна оцінка ефективності фінансових розвідок

Країна	Повідомлення на 100 тис. населення	FIU _{Base}	S _{ecurity}	Інтегральний індекс
США	1381,9	0,74	1,00	0,87
Італія	246,6	0,54	0,25	0,40
Литва	2849,4	0,50	0,00	0,25
Польща	22,2	0,00	0,10	0,10

Джерело: сформовано автором на основі результатів аналізу.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити декілька важливих висновків. По-перше, найвищий рівень інтегрального індексу ефективності демонструє США, що пояснюється високим рівнем інституційної інтеграції фінансової розвідки у систему міжнародної фінансової безпеки та активним використанням механізмів фінансових санкцій.

По-друге, Італія характеризується високим рівнем базової ефективності фінансового моніторингу, що пов'язано з розвиненою системою взаємодії фінансової розвідки з правоохоронними органами та судовими інституціями.

По-третє, приклад Литви демонструє, що високий рівень інтенсивності фінансового моніторингу не завжди прямо корелює із ефективністю системи. Значна кількість повідомлень про підозрілі операції може відображати активність суб'єктів фінансового моніторингу, однак ефективність визначається здатністю перетворювати цю інформацію на результати правоохоронної діяльності.

Польща у межах досліджуваної вибірки характеризується нижчими показниками інтенсивності фінансового моніторингу, що впливає на підсумкове значення інтегрального індексу.

Для більш наочного відображення результатів порівняльного аналізу було здійснено ранжування досліджуваних країн за значенням інтегрального індексу ефективності фінансових розвідок (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Ранжування фінансових розвідок за інтегральним індексом ефективності

Ранг	Країна	Інтегральний індекс
1	США	0,87
2	Італія	0,40
3	Литва	0,25
4	Польща	0,10

Джерело: сформовано автором на основі результатів досліджень.

Згідно з отриманими результатами, першу позицію займає США, що підтверджує високий рівень ефективності їх системи фінансової розвідки. Італія посідає другу позицію завдяки розвиненій інституційній взаємодії між фінансовою розвідкою та правоохоронними органами. Литва демонструє високий рівень інтенсивності фінансового моніторингу, проте інтегральний показник ефективності залишається нижчим через помірні оцінки міжнародних індикаторів. Польща посідає четверту позицію у межах досліджуваної вибірки.

Отримані результати створюють аналітичну основу для подальшого дослідження можливостей використання міжнародного досвіду у сфері фінансової розвідки для вдосконалення системи фінансового моніторингу України. У наступному підрозділі буде розглянуто особливості функціонування фінансової розвідки України та визначено напрями адаптації світових практик до національних умов.

Проведений інтегральний аналіз ефективності фінансових розвідок дозволяє не лише порівняти досліджувані країни за рівнем розвитку систем фінансового моніторингу, але й здійснити типологізацію моделей фінансової розвідки. Такий підхід передбачає групування країн залежно від співвідношення двох ключових індикаторів: базової ефективності фінансової

розвідки (FIU_Base) та рівня її інтеграції у систему міжнародної фінансової безпеки (Security Block).

Поєднання цих двох показників дозволяє сформуванати аналітичну матрицю, що відображає різні моделі функціонування фінансових розвідок. По горизонтальній осі матриці відкладається показник FIU_Base, який характеризує ефективність базових функцій фінансового моніторингу, тоді як по вертикальній осі відображається показник Security Block, що відображає рівень інтеграції фінансової розвідки у систему протидії фінансовим загрозам глобального рівня.

На основі поєднання цих двох параметрів можна виділити чотири типи моделей фінансової розвідки (рис. 2.1).

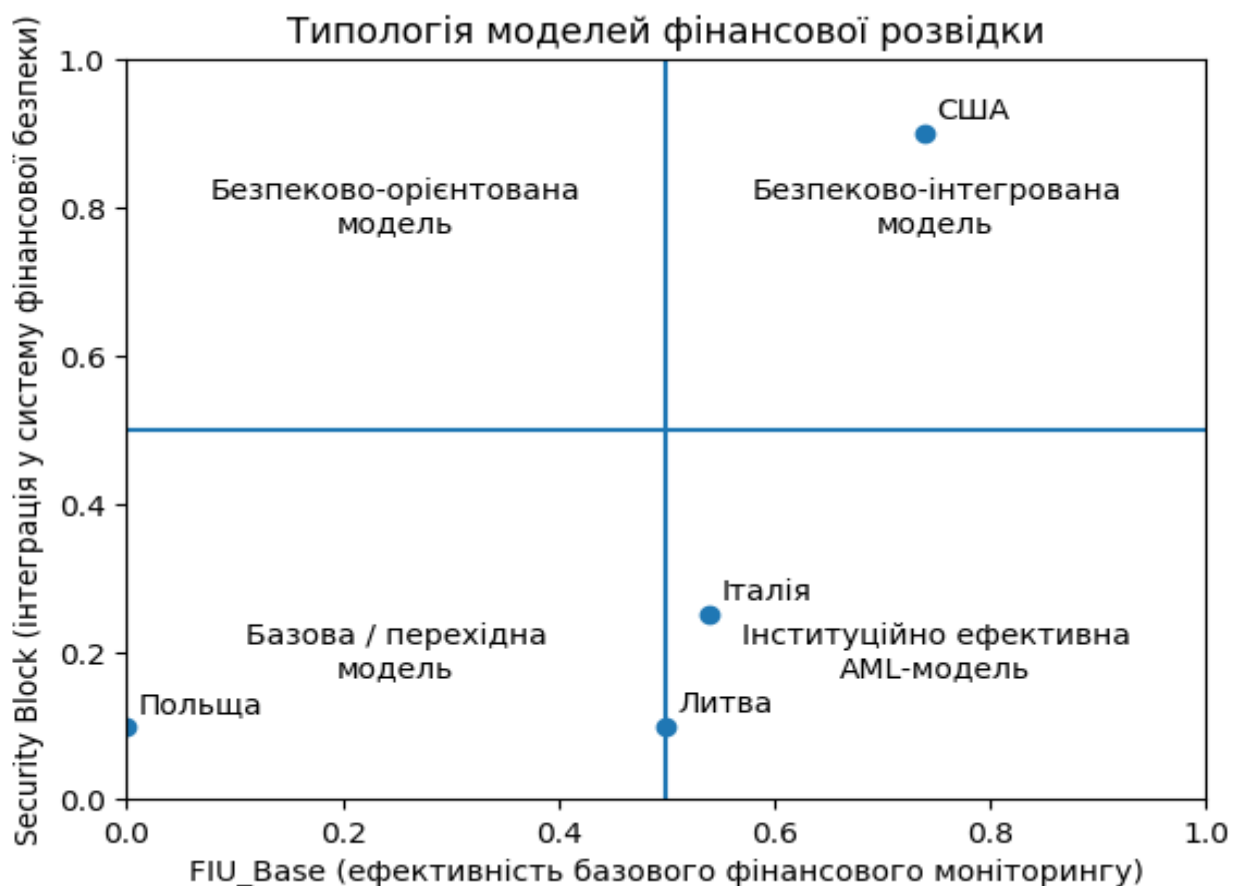

Рис. 2.1. Типологія моделей фінансової розвідки.

Розташування досліджуваних країн у межах матриці дозволяє визначити тип моделі фінансової розвідки, характерний для кожної держави. У межах запропонованої матриці можна виділити такі типи моделей фінансової розвідки.

Проведемо характеристику цих квадрантів та типів фінансової розвідки.

Безпеково-інтегрована модель. Для цієї моделі характерний високий рівень базової ефективності фінансового моніторингу та значна інтеграція фінансової розвідки у систему забезпечення національної та міжнародної безпеки. Фінансова розвідка у таких країнах активно використовується не лише для протидії відмиванню коштів, але й для реалізації санкційної політики, протидії фінансуванню тероризму та відстеження активів, пов'язаних із міжнародними загрозами. Найбільш яскравим прикладом такої моделі є США, де фінансова розвідка тісно інтегрована у систему фінансових санкцій та міжнародного контролю за фінансовими потоками.

Інституційно ефективна модель. Ця модель характеризується достатньо високою ефективністю базових функцій фінансового моніторингу, проте інтеграція фінансової розвідки у безпекову архітектуру є менш вираженою. Основний акцент у таких системах робиться на протидії фінансовим злочинам та взаємодії з правоохоронними органами. Прикладом такої моделі можна вважати Італію, де фінансова розвідка історично тісно пов'язана із боротьбою з організованою злочинністю.

Безпеково-орієнтована модель. Для цієї моделі характерна відносно нижча ефективність базових механізмів фінансового моніторингу, однак фінансова розвідка активно інтегрується у систему забезпечення фінансової та національної безпеки. У таких системах особлива увага приділяється протидії фінансуванню тероризму, реалізації міжнародних санкцій та взаємодії з міжнародними партнерами у сфері фінансової безпеки.

Базова або перехідна модель фінансової розвідки. Ця модель характеризується відносно нижчим рівнем інтенсивності фінансового моніторингу та меншою інтеграцією у систему міжнародної фінансової

безпеки. У таких системах фінансова розвідка перебуває на етапі інституційного розвитку або модернізації. До цієї групи у межах досліджуваної вибірки можна віднести Польщу.

Отож, застосування матричного підходу дозволяє зробити важливий аналітичний висновок: сучасні фінансові розвідки поступово трансформуються з інституцій, орієнтованих виключно на протидію відмиванню коштів, у ключові елементи системи фінансової та національної безпеки. Отримані результати типологізації створюють методологічну основу для подальшого дослідження можливостей адаптації світового досвіду фінансової розвідки до умов України. У наступному підрозділі буде проаналізовано особливості функціонування системи фінансового моніторингу України та визначено напрями її вдосконалення з урахуванням міжнародних практик.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи було розроблено методологічний підхід до оцінювання ефективності діяльності фінансових розвідок та здійснено його практичну апробацію на прикладі окремих держав. Запропонована методика базується на інтегральному підході, який поєднує оцінювання традиційних функцій фінансового моніторингу та аналіз здатності фінансових розвідок адаптуватися до сучасних безпекових викликів.

У межах дослідження сформовано систему індикаторів, що складається з двох взаємопов'язаних блоків. Перший блок характеризує базову ефективність фінансової розвідки у межах класичної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Другий блок відображає рівень адаптації фінансових розвідок до нових безпекових викликів, пов'язаних із санкційними режимами, контролем криптоактивів, протидією фінансуванню тероризму та відстеженням фінансових активів, пов'язаних із загрозами міжнародній безпеці.

Для забезпечення можливості інтегрального оцінювання було застосовано метод мінімаксної нормалізації статистичних показників, що дозволило привести різноманітні індикатори до єдиної шкали та сформувати інтегральний індекс ефективності фінансових розвідок. Практична апробація запропонованої методики була здійснена на прикладі США, Італії, Литви та Польщі, що представляють різні моделі організації фінансової розвідки. Проведені розрахунки показали суттєві відмінності у рівні ефективності функціонування систем фінансового моніторингу у досліджуваних країнах.

Результати інтегрального оцінювання засвідчили, що найвищий рівень ефективності фінансової розвідки демонструє США, що пояснюється високим рівнем інтеграції фінансової розвідки у систему міжнародної фінансової безпеки та активним використанням механізмів фінансових санкцій. Італія характеризується високою ефективністю базових механізмів фінансового моніторингу, що зумовлено тісною взаємодією фінансової розвідки з правоохоронними органами у протидії організованій злочинності. Литва демонструє високий рівень інтенсивності фінансового моніторингу, тоді як Польща характеризується нижчими показниками інтегральної ефективності у межах сформованої вибірки.

На основі отриманих результатів було сформовано матрицю типологізації моделей фінансової розвідки, що базується на поєднанні двох ключових параметрів – базової ефективності фінансового моніторингу та рівня інтеграції фінансової розвідки у систему фінансової безпеки. Використання такого підходу дозволило виокремити декілька типів моделей фінансової розвідки, серед яких безпеково-інтегрована, інституційно збалансована, модель інтенсивного фінансового моніторингу та базова модель інституційного розвитку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

3.1. Позичонування України у типології моделей фінансової розвідки

Результати проведеного у попередньому розділі дослідження дозволили сформувавши типологію моделей фінансової розвідки на основі двох інтегральних індикаторів – FIU_{Base} , що відображає базову ефективність функціонування інституцій фінансової розвідки, та $S_{security}$, який характеризує рівень інтеграції фінансової розвідки у систему забезпечення фінансової та економічної безпеки держави. Використання зазначених індикаторів дало можливість здійснити позиціонування окремих держав у межах матриці моделей фінансової розвідки та визначити характерні особливості їх інституційного розвитку.

Наступним етапом дослідження є застосування запропонованого підходу для аналізу функціонування системи фінансової розвідки України. Таке позиціонування дозволяє не лише оцінити поточний рівень розвитку національної системи фінансового моніторингу, але й визначити її місце серед існуючих міжнародних моделей фінансової розвідки. У цьому контексті важливим є врахування як інституційних характеристик функціонування органів фінансової розвідки, так і ролі цих інституцій у системі забезпечення фінансової безпеки держави.

В Україні функції фінансової розвідки реалізує Державна служба фінансового моніторингу України, яка виконує роль центрального органу виконавчої влади у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. У межах національної системи фінансового моніторингу цей орган здійснює збір, обробку та аналітичне опрацювання інформації про фінансові операції, що можуть містити ознаки незаконної

діяльності, а також забезпечує передачу відповідних матеріалів до правоохоронних органів.

Водночас сучасні безпекові виклики, пов'язані з повномасштабною збройною агресією проти України, суттєво розширили функціональне значення фінансової розвідки. Окрім традиційних завдань у сфері протидії відмиванню коштів, фінансова розвідка дедалі більше інтегрується у систему протидії фінансовим загрозам національній безпеці. Зокрема, важливими напрямками діяльності стали виявлення фінансових потоків, пов'язаних із обходом міжнародних санкцій, ідентифікація активів, що можуть належати державі-агресору або пов'язаним з нею суб'єктам, а також моніторинг новітніх фінансових інструментів, включаючи операції з криптоактивами.

З огляду на це оцінювання ефективності функціонування системи фінансової розвідки України доцільно здійснювати не лише з позицій класичних механізмів фінансового моніторингу, але й з урахуванням її ролі у формуванні комплексної системи фінансової та економічної безпеки держави. Саме тому у подальшому аналізі буде використано запропоновану у попередньому розділі методику оцінювання, яка передбачає визначення значень інтегральних індикаторів FIU_{Base} та $S_{security}$ для України та її позиціонування у межах побудованої матриці моделей фінансової розвідки.

Отримані результати дозволять визначити поточний тип моделі фінансової розвідки, характерний для України, а також окреслити напрями її подальшої трансформації з урахуванням міжнародного досвіду функціонування фінансових розвідувальних підрозділів.

Розрахунок зазначених показників здійснюється на основі системи індикаторів, визначених у табл. 2.1, із подальшим нормуванням значень та формуванням інтегральних індексів.

У межах даного дослідження оцінювання для України здійснено на основі доступної статистичної інформації, офіційних звітів органів фінансового моніторингу, а також експертної оцінки інституційних характеристик функціонування системи фінансової розвідки. При цьому особлива увага

приділялася таким параметрам, як рівень аналітичної спроможності фінансової розвідки, обсяг оброблюваної інформації про підозрілі фінансові операції, ефективність взаємодії з правоохоронними органами, а також участь у міжнародних механізмах співробітництва між фінансовими розвідувальними підрозділами.

Результати проведеного оцінювання наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Оцінка індикаторів системи фінансової розвідки України

Блок оцінювання	Показник	Оцінка
FIU_Base	Інституційна спроможність фінансової розвідки	0,60
	Обсяг та ефективність аналізу підозрілих фінансових операцій	0,55
	Рівень міжнародної співпраці	0,65
Security Block	Участь фінансової розвідки у системі фінансової безпеки	0,45
	Використання інструментів санкційного фінансового контролю	0,40
	Контроль новітніх фінансових інструментів (зокрема криптоактивів)	0,35

Джерело: сформовано автором.

На основі наведених індикаторів було визначено інтегральні значення показників FIU_{Base} та $S_{security}$ для України. Узагальнення отриманих результатів свідчить, що інтегральне значення показника FIU_{Base} становить приблизно 0,60, що свідчить про відносно сформовану інституційну основу системи фінансової розвідки. Водночас значення показника $S_{security}$, яке становить близько 0,40, вказує на порівняно нижчий рівень інтеграції фінансової розвідки у систему комплексного забезпечення фінансової безпеки держави.

Отримані значення інтегральних індикаторів дозволяють визначити координати України у межах побудованої матриці типології моделей фінансової розвідки. Відповідно до результатів оцінювання, Україна займає позицію у нижній правій частині матриці, що відповідає операційній AML-орієнтованій моделі фінансової розвідки. Така модель характеризується відносно розвиненою системою фінансового моніторингу, однак водночас

недостатнім рівнем інтеграції інституцій фінансової розвідки у систему стратегічного управління фінансовими та економічними загрозами.

Зазначене позиціонування свідчить про те, що українська система фінансової розвідки на сучасному етапі розвитку переважно виконує функції класичного фінансового моніторингу, зосередженого на виявленні та аналізі підозрілих фінансових операцій. Водночас у контексті сучасних безпекових викликів, пов'язаних із воєнною агресією, санкційними режимами та використанням нових фінансових технологій, особливої актуальності набуває трансформація функцій фінансової розвідки у напрямі посилення її ролі як інструменту забезпечення національної фінансової безпеки.

У зв'язку з цим подальший розвиток системи фінансової розвідки України має бути спрямований на підвищення рівня інтеграції її інституцій у систему протидії фінансовим загрозам держави. Це передбачає активніше використання інструментів санкційного контролю, розширення аналітичних можливостей фінансової розвідки, а також поглиблення міжнародного співробітництва у сфері обміну фінансовою інформацією.

Отримані результати оцінювання створюють підґрунтя для визначення стратегічних напрямів удосконалення системи фінансової розвідки України з урахуванням міжнародного досвіду функціонування фінансових розвідувальних підрозділів, що буде розглянуто у наступному підрозділі дослідження.

У межах подальшого дослідження було здійснено позиціонування України у запропонованій типології моделей фінансової розвідки. На основі розрахованих значень інтегральних індикаторів FIU_{Base} та $S_{Security}$ визначено координати України та здійснено її порівняння з моделями фінансової розвідки інших держав. Результати позиціонування представлено на рис. 3.1.

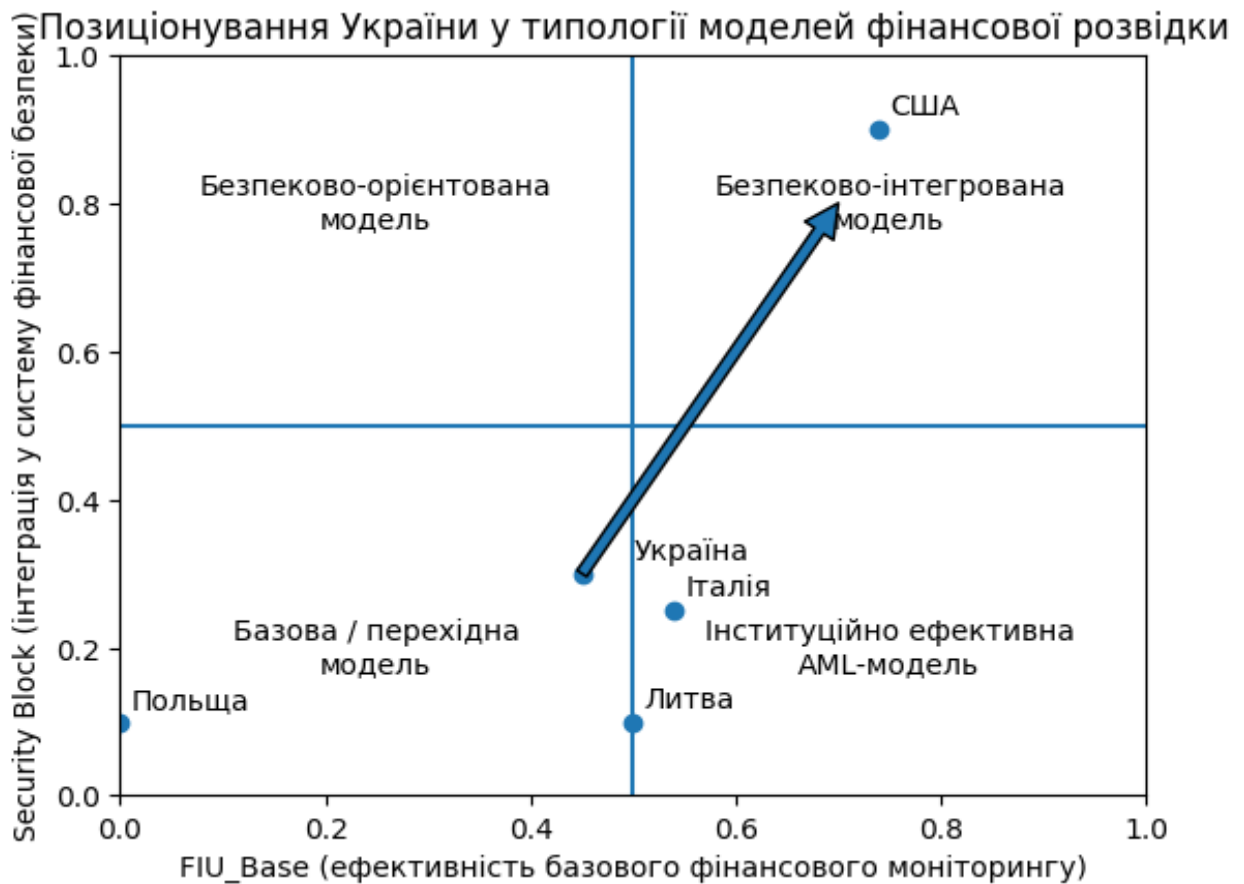

Рис. 3.1. Позиціонування України у типології моделей фінансової розвідки

Як видно з рис. 3.1, Україна займає позицію у нижній правій частині матриці, що відповідає операційній AML-орієнтованій моделі фінансової розвідки. Така модель характеризується відносно сформованою системою фінансового моніторингу та достатнім рівнем інституційної спроможності фінансової розвідки, однак водночас недостатнім рівнем її інтеграції у систему забезпечення фінансової та економічної безпеки держави.

Водночас сучасні безпекові виклики, пов'язані з воєнною агресією, санкційними режимами та необхідністю відстеження фінансових активів держави-агресора, обумовлюють потребу подальшої трансформації функцій фінансової розвідки України. Як показано на рисунку, стратегічним напрямом розвитку може стати перехід до безпеково-інтегрованої моделі фінансової розвідки, що передбачає більш тісну взаємодію фінансової розвідки з

інституціями національної безпеки та використання її аналітичного потенціалу для протидії фінансовим загрозам держави.

3.2. Напрями використання міжнародного досвіду для вдосконалення системи фінансової розвідки України

Проведене позиціонування України у типології моделей фінансової розвідки показало, що національна система фінансового моніторингу на сучасному етапі розвитку характеризується переважно операційною AML-орієнтованою моделлю. Така модель забезпечує виконання базових функцій протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, однак її можливості щодо використання фінансової розвідки як інструменту забезпечення фінансової та економічної безпеки держави залишаються обмеженими.

Водночас сучасні безпекові виклики, зумовлені повномасштабною військовою агресією, активним застосуванням санкційних механізмів, необхідністю відстеження фінансових активів держави-агресора та поширенням нових фінансових технологій, суттєво підвищують роль фінансової розвідки у системі державного управління. У цих умовах фінансова розвідка поступово трансформується з інструменту фінансового моніторингу у важливий елемент системи протидії фінансовим загрозам національній безпеці.

Аналіз міжнародної практики функціонування фінансових розвідувальних підрозділів свідчить, що у багатьох країнах діяльність фінансової розвідки інтегрується у ширшу систему забезпечення фінансової безпеки держави. Зокрема, у США фінансова розвідка активно використовується у механізмах санкційного фінансового контролю, в Італії значну увагу приділяють тісній взаємодії фінансової розвідки з правоохоронними органами, а в країнах Європейського Союзу важливу роль відіграє регуляторний контроль за новітніми фінансовими інструментами,

включаючи операції з криптоактивами. Узагальнення зазначених підходів дозволяє виокремити ключові напрями використання міжнародного досвіду для розвитку системи фінансової розвідки України.

Основні напрями використання міжнародних практик для вдосконалення національної системи фінансової розвідки узагальнено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2.

Напрями удосконалення фінансової розвідки України

Напрямок удосконалення	Міжнародний досвід	Практичні механізми реалізації в Україні
Інституційне посилення фінансової розвідки	США, країни ЄС	Розширення аналітичних функцій фінансової розвідки, інтеграція її діяльності у систему забезпечення фінансової та економічної безпеки держави
Розвиток санкційного фінансового контролю	США	Використання аналітичних інструментів для виявлення схем обходу санкцій, ідентифікація та блокування активів, пов'язаних із державою-агресором
Контроль операцій з криптоактивами	країни ЄС, країни Балтії	Запровадження систем аналізу операцій з криптоактивами, удосконалення регуляторного нагляду за постачальниками послуг віртуальних активів
Посилення міжвідомчої взаємодії	Італія	Розширення обміну інформацією між фінансовою розвідкою, правоохоронними органами та органами фінансового контролю
Розвиток міжнародного інформаційного обміну	міжнародні мережі FIU	Активізація участі у міжнародних механізмах обміну фінансовою інформацією щодо підозрілих транзакцій

Джерело: сформовано автором на основі результатів дослідження

Як видно з табл. 3.2, використання міжнародного досвіду може сприяти підвищенню ефективності функціонування системи фінансової розвідки України у кількох ключових напрямках. Насамперед це стосується посилення аналітичної ролі фінансової розвідки та її інтеграції у систему забезпечення фінансової та економічної безпеки держави. Важливе значення має також розвиток інструментів санкційного фінансового контролю, що дозволяє більш ефективно виявляти схеми обходу санкцій та відстежувати активи, пов'язані з державою-агресором. Окремим напрямом є удосконалення механізмів

контролю за операціями з криптоактивами, які дедалі частіше використовуються у незаконних фінансових схемах.

Крім того, важливою передумовою підвищення ефективності фінансової розвідки є посилення міжвідомчої взаємодії та розвиток міжнародного співробітництва у сфері обміну фінансовою інформацією. Розширення аналітичних можливостей фінансової розвідки та активна участь у міжнародних механізмах інформаційного обміну дозволяють підвищити ефективність виявлення транскордонних фінансових операцій, пов'язаних із легалізацією незаконних доходів або фінансуванням протиправної діяльності.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дозволяє визначити можливу траєкторію подальшого розвитку системи фінансової розвідки України. У сучасних умовах доцільним є поступовий перехід від переважно AML-орієнтованої моделі фінансового моніторингу до безпеково-інтегрованої моделі фінансової розвідки, що передбачає активніше використання її аналітичного потенціалу у системі забезпечення фінансової безпеки держави. Схематично можливу еволюцію моделі фінансової розвідки України представлено на рис. 3.2.

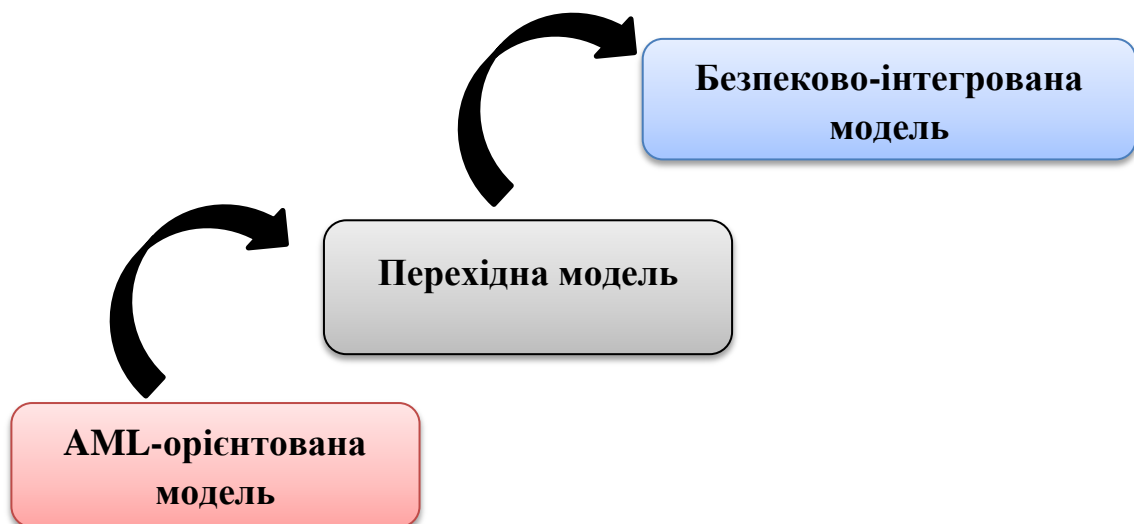

Рис. 3.1. Трансформація моделі фінансової розвідки України

Джерело: сформовано автором

Як видно з рис. 3.2, трансформація моделі фінансової розвідки передбачає посилення аналітичних функцій відповідних інституцій, розширення їх участі у механізмах санкційного фінансового контролю, а також інтеграцію фінансової розвідки у систему протидії фінансовим загрозам національній безпеці. Реалізація зазначеної еволюційної траєкторії можлива шляхом поєднання кращих міжнародних практик функціонування фінансових розвідувальних підрозділів із урахуванням специфіки сучасних безпекових викликів.

Таким чином, використання міжнародного досвіду організації фінансової розвідки створює передумови для підвищення ефективності функціонування національної системи фінансового моніторингу та її трансформації у більш інтегровану систему забезпечення фінансової безпеки держави.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дослідження було здійснено аналіз функціонування системи фінансової розвідки України з використанням запропонованої у попередньому розділі методики оцінювання моделей фінансової розвідки. На основі інтегральних індикаторів FIU_{Base} та $S_{security}$ визначено позицію України у типології моделей фінансової розвідки та проведено її порівняння з міжнародними практиками.

Результати проведеного позиціонування показали, що на сучасному етапі розвитку система фінансової розвідки України переважно відповідає операційній AML-орієнтованій моделі, для якої характерна наявність сформованої інституційної основи фінансового моніторингу та достатній рівень аналітичної спроможності щодо виявлення підозрілих фінансових операцій. Водночас рівень інтеграції фінансової розвідки у систему забезпечення фінансової та економічної безпеки держави залишається недостатнім, що обмежує можливості її використання як інструменту протидії комплексним фінансовим загрозам.

У дослідженні встановлено, що сучасні безпекові виклики, пов'язані з воєнною агресією, застосуванням санкційних режимів та необхідністю контролю транскордонних фінансових потоків, обумовлюють потребу подальшої трансформації функціональної ролі фінансової розвідки. У цьому контексті важливого значення набуває використання міжнародного досвіду функціонування фінансових розвідувальних підрозділів.

На основі аналізу міжнародних практик визначено ключові напрями вдосконалення системи фінансової розвідки України, зокрема посилення інституційної спроможності фінансової розвідки, розвиток інструментів санкційного фінансового контролю, удосконалення механізмів регулювання операцій з криптоактивами, розширення міжвідомчої взаємодії та активізацію міжнародного співробітництва у сфері обміну фінансовою інформацією.

Узагальнення результатів дослідження дозволило обґрунтувати доцільність поступової трансформації національної системи фінансової розвідки від переважно AML-орієнтованої моделі до безпеково-інтегрованої моделі фінансової розвідки, що передбачає більш активне використання її аналітичного потенціалу у системі забезпечення фінансової безпеки держави.

Реалізація запропонованих напрямів розвитку сприятиме підвищенню ефективності функціонування системи фінансової розвідки України та посиленню її ролі у протидії фінансовим загрозам національній безпеці.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження теоретичних, методологічних та прикладних аспектів функціонування фінансової розвідки у системі протидії фінансовим правопорушенням та забезпечення фінансової безпеки держави, а також визначено можливості використання міжнародного досвіду для вдосконалення національної системи фінансового моніторингу України. Узагальнення результатів проведеного дослідження дозволило сформулювати такі висновки.

Встановлено, що формування інституту фінансової розвідки є закономірним результатом розвитку глобальної фінансової системи, зростання транснаціональної злочинності та ускладнення механізмів легалізації незаконних доходів. Еволюція цього інституту розпочалася із запровадження механізмів контролю за фінансовими операціями у банківській системі США та поступово трансформувалася у глобальну систему протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. У сучасних умовах фінансова розвідка виступає важливим інформаційно-аналітичним інструментом державної політики у сфері забезпечення економічної та фінансової безпеки.

У ході дослідження уточнено зміст понять «фінансовий моніторинг» і «фінансова розвідка» та обґрунтовано їх функціональну відмінність. Фінансовий моніторинг доцільно розглядати як систему процедурного контролю за фінансовими операціями, що забезпечує їх виявлення, фіксацію та первинний аналіз відповідно до вимог законодавства. Натомість фінансова розвідка виконує аналітичну функцію, пов'язану з поглибленою обробкою інформації, формуванням аналітичних висновків та передачею результатів відповідним державним органам для подальшого реагування.

Аналіз міжнародної практики дозволив виокремити основні інституційні моделі організації фінансових розвідувальних підрозділів: адміністративну, правоохоронну та змішану (гібридну). Кожна з них характеризується специфічними організаційними особливостями, рівнем інституційної

автономності та ступенем інтеграції у систему правоохоронних органів. Встановлено, що найбільш поширеною у країнах Європейського Союзу є адміністративна модель, яка забезпечує відносну аналітичну незалежність підрозділів фінансової розвідки та сприяє ефективній міжвідомчій взаємодії.

Дослідження міжнародного нормативно-правового середовища засвідчило, що функціонування сучасних систем фінансової розвідки ґрунтується на комплексі міжнародних стандартів і рекомендацій, ключову роль серед яких відіграють Рекомендації FATF, директиви Європейського Союзу у сфері протидії легалізації злочинних доходів, принципи Егмонтської групи та механізми міжнародного обміну фінансовою інформацією. Імплементация цих стандартів забезпечує гармонізацію національних систем фінансового моніторингу та сприяє підвищенню ефективності міжнародної співпраці у боротьбі з фінансовими злочинами.

У межах дослідження запропоновано методологічний підхід до оцінювання ефективності діяльності фінансових розвідок, що базується на інтегральному аналізі їх функціонування. Методика передбачає використання системи індикаторів, які охоплюють як базові функції фінансового моніторингу у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, так і здатність фінансових розвідок адаптуватися до нових безпекових викликів, пов'язаних із санкційними режимами, контролем криптоактивів та відстеженням фінансових потоків, що становлять загрозу міжнародній безпеці.

Практична апробація запропонованої методики на прикладі США, Італії, Литви та Польщі засвідчила наявність істотних відмінностей у рівні ефективності функціонування фінансових розвідок у різних країнах. Найвищі показники інтегральної ефективності продемонструвала система фінансової розвідки США, що обумовлено її значною роллю у глобальній системі фінансової безпеки та активним застосуванням санкційних механізмів. Італія характеризується високою ефективністю базових механізмів фінансового моніторингу, Литва демонструє значну інтенсивність моніторингової

діяльності, тоді як Польща має дещо нижчі показники інтегральної ефективності у межах досліджуваної вибірки.

На основі результатів інтегрального оцінювання сформовано матрицю типологізації моделей фінансової розвідки, що враховує два ключові параметри – базову ефективність фінансового моніторингу та рівень інтеграції фінансової розвідки у систему фінансової безпеки. Застосування такого підходу дозволило виокремити кілька типів моделей функціонування фінансової розвідки, зокрема безпеково-інтегровану, інституційно збалансовану, модель інтенсивного фінансового моніторингу та модель базового інституційного розвитку.

Аналіз функціонування системи фінансової розвідки України засвідчив, що вона загалом відповідає основним міжнародним стандартам у сфері протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. Водночас результати проведеного позиціонування свідчать, що на сучасному етапі національна система фінансової розвідки переважно функціонує у межах операційної AML-орієнтованої моделі, для якої характерна сформована інституційна база фінансового моніторингу, проте обмежений рівень інтеграції аналітичного потенціалу фінансової розвідки у систему забезпечення фінансової безпеки держави.

Встановлено, що сучасні геополітичні та економічні виклики, зокрема воєнна агресія, необхідність контролю транскордонних фінансових потоків, застосування міжнародних санкцій та розвиток цифрових фінансових технологій, зумовлюють потребу модернізації функціональної ролі фінансової розвідки України. У цьому контексті важливим напрямом є використання міжнародного досвіду діяльності фінансових розвідувальних підрозділів та розширення можливостей аналітичного застосування фінансових даних.

Обґрунтовано доцільність поступової трансформації національної системи фінансової розвідки у напрямі переходу від переважно AML-орієнтованої моделі до безпеково-інтегрованої моделі фінансової розвідки. Реалізація такого підходу передбачає посилення інституційної спроможності

фінансової розвідки, розвиток механізмів санкційного фінансового контролю, удосконалення регулювання операцій з криптоактивами, поглиблення міжвідомчої взаємодії та активізацію міжнародного співробітництва у сфері обміну фінансовою інформацією.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують, що фінансова розвідка є важливим елементом сучасної системи забезпечення фінансової безпеки держави. Використання міжнародного досвіду та впровадження сучасних інструментів фінансового аналізу здатні суттєво підвищити ефективність функціонування системи фінансової розвідки України та посилити її роль у протидії фінансовим загрозам національній безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Administrative model of financial intelligence units: an analysis of effectiveness of the AML/CFT regime // Journal of Money Laundering Control. 2021. Vol. 25. Issue 3. URL: <https://www.emerald.com/jmlc/article-abstract/25/3/511/238653/Administrative-model-of-financial-intelligence> (дата звернення: 05.03.2026).
2. Bartolozzi D., Gara M., Marchetti D. J., Masciandaro D. Designing the Anti-Money Laundering Supervisor: Theory, Institutions and Empirics // International Review of Economics & Finance. 2022. Vol. 80. P. 1093–1109. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/reveco/v80y2022icp1093-1109.html> (дата звернення: 05.03.2026).
3. Brewczyńska M. Financial intelligence units in the European Union: organizational models and legal challenges // Computer Law & Security Review. 2021. Vol. 41. Article 105528. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105528>
4. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing.
5. Egmont Group of Financial Intelligence Units. Principles for Information Exchange. URL: <https://lnk.ua/LCso5SVvk> (дата звернення: 05.03.2026).
6. FATF Recommendations. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Paris : FATF, 2012 (зі змінами).
7. Financial intelligence // OECD Glossary of Statistical Terms. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/> (дата звернення: 05.03.2026).
8. Financial Intelligence Units: An Overview. Washington, DC : International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fiu/fiu.pdf> (дата звернення: 05.03.2026).

9. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., & Hobela V. (2022). Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4 (45), 202–210. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3838>
10. Money Laundering Awareness Handbook for Tax Examiners. Paris : OECD.
11. Reuter P., Truman E. Chasing Dirty Money : The Fight Against Money Laundering. Washington, DC : Institute for International Economics, 2004.
12. Ukraine Mutual Evaluation Report on the Results of the 5th Evaluation Round by the Committee of Experts of the Council of Europe on the Evaluation of Measures to Combat Money Laundering and Terrorist Financing. Strasbourg : MONEYVAL, 2017. URL: https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2018/03/zvit_ukr.pdf (дата звернення: 05.03.2026).
13. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні: методологія оцінки та механізми забезпечення : монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2004. 759 с.
14. Бисага К. В. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення України: етапи становлення й розвитку. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2016. № 1 (53). С. 37–49.
15. Бондаренко С. Г. Міжнародна співпраця FIU та платформи обміну інформацією в ЄС // *Європейське право : зб. наук. праць*. 2023. Вип. 8. С. 88–104.
16. Гаєвський І. М. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33–40.
17. Глущенко О. О., Семеген І. Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. Львів: Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ, 2015. 429 с.

18. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Том 8, № 2. С. 9–16. DOI:10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16
19. Горбан І. М., Скиба В. В. Сутність фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2023. № 2. С. 21–25.
20. Гришова І. Ю., Гнат'єва Т. М. Управління ризиками у контексті стратегії антикризового управління. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 3. С. 32–40.
21. Гулько Л. Г. Організаційно-економічний механізм фінансового моніторингу в суб'єктів первинного фінансового моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 863–866.
22. Державна служба фінансового моніторингу України : офіційний сайт. URL: <https://fiu.gov.ua/> (дата звернення: 05.03.2026).
23. Дзяк М. І., Мазурчак Я. П. Аналітичні засади фінансової розвідки в Україні // *Економіка та держава*. 2020. № 2. С. 45–52. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24117/1/ekonomika_t_a_derzhava_2020_2.pdf (дата звернення: 05.03.2026).
24. Дмитренко Е. С. Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального кодексу України. *Науковий часопис Національної академії прокуратору України*. 2014. № 1. С. 43–49.
25. Дяченко О. П. Імплементация зарубіжного досвіду щодо формування антикорупційної політики України. *Інвестиції: практика і досвід*. 2017. № 17. С. 17–20.
26. Живко З., Головач Т., Гончаров Ю., Мартин О., Боруцька Ю. Місце фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів // *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 2 (62). С. 44–52. URL:

<https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/403/430>

(дата звернення: 05.03.2026).

27. Журавка Ф. О., Васильєва Т. А. Фінансовий моніторинг у системі економічної безпеки держави.
28. Задоя А. О., Ткаченко І. П. Фінансовий моніторинг: перспективи впровадження та проблеми реалізації. *Економічний вісник НГУ*. 2015. № 2. С. 59–65.
29. Звіти про діяльність. Офіційний веб-сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=83&lang=uk (дата звернення: 07.12.2023).
30. Коваленко В. В., Дмитров С. О., Єжов А. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2017. 140 с.
31. Ковальчук О. Г., Семенова І. В. Правове регулювання фінансового моніторингу в Україні: стан, проблеми та перспективи // *Юридичний вісник України*. 2021. № 3. С. 128–140. URL: <https://lawjournals.cn.ua/index.php/ukr/article/view/1234> (дата звернення: 05.03.2026).
32. Ковальчук О. М. Міжнародно-правові аспекти фінансової безпеки: координація FIU та правоохоронних органів. Київ : Юридична думка, 2022. 312 с.
33. Кравчук А. О. Тіньові аспекти економіки України в податковому секторі. *Український журнал прикладної економіки*. Тернопільський національний економічний університет, 2016. Том 1. № 3. С. 79–86.
34. Красноручський О. О., Гришова І.Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінки в системі економічної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління* : науковий журнал. 2015. № 4 (4). С. 40–46.

35. Кузьмінська О. Е., Абесінова О. К. Удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу в Україні // *Фінанси України*. 2021. № 7. С. 108–116. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_21_07_108_uk.pdf (дата звернення: 05.03.2026).
36. Куриліна О. В. Моделювання діяльності підрозділів фінансової розвідки в умовах війни // *Фінанси, грошовий обіг і кредит*. 2023. URL: https://cms.economics-management.e-u.edu.ua/uploads/1240_b60d3984e1.pdf (дата звернення: 05.03.2026).
37. Куришко О. О. Принципи системи фінансового моніторингу. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 жовтня 2015 р.): у 2 т. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. Т. 1. С. 117–120.
38. Матеріали офіційного сайту Державної служби фінансового моніторингу України. ДСФМ – веб-сайт. URL: <http://sdfm.gov.ua> (дата звертання: 10.03.2023).
39. Матеріали офіційного сайту Міністерства фінансів. Мінфін – веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2023).
40. Мельник В. О. Ризик-орієнтований підхід у фінансовому моніторингу та директиви ЄС. Харків : Фактор, 2022. 224 с.
41. Наумов О.Б., Жилияєв І.Б., Наумова Л.М. Інституційні детермінанти й стратегічні напрями економічного розвитку національного господарства. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 5. С. 89–95.
42. Павлов Д. М. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму як фактор забезпечення економічної безпеки держави та протидії корупції: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 33–40.
43. Патюта І. М. Державний фінансовий моніторинг у контексті регулювання банківського сектору. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. С. 48–51.

44. Петренко А. В. Європейські стандарти AML/CFT: гармонізація національного законодавства та практичні виклики. Львів : Наукова думка, 2021. 256 с.
45. Про Державну службу фінансового моніторингу України: Положення затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>.
46. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 05.03.2026).
47. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
48. Романько П.С. Національна система фінансового моніторингу: шляхи становлення та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 3. С. 224–228.
49. Сербина О. Г., Минакова К. С. Становлення системи фінансового моніторингу в Україні. *Молодий вчений*. 2014. № 4(07)(1). С. 125–128.
50. Стечишин Т. Б. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2014. №8. С. 183–187. – URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/311.pdf
51. Фінансовий моніторинг та його основні завдання. Асоціація юридичних клінік України : веб-сайт. URL: <https://legalclinics.in.ua/consult/consultation-07-12-2021/>
52. Хвалінський С. О. Оцінка критеріїв ризику відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні в умовах глобалізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2014.

- №7. С. 156–159. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2014_7\(1\)__43.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2014_7(1)__43.pdf)
53. Шевченко І. П. Стандарти AMLD IV–VI та їх вплив на національні системи фінансового моніторингу // Журнал фінансового права. 2020. № 5. С. 45–62.